

Föredrag om olika skiften hos Alingsås släktforskare

AT
96/120

Solskifte - storskifte - laga skifte var rubriken på det föredrag Eric Carlsson, Hol, höll för medlemmarna i Alingsås Släktforskarförening onsdagen den 13 november.

Bolskifte, fornskifte, hammarskifte, solskifte, storskifte, enskifte och laga skifte är de olika skiften som skett under olika tider.

I Tacitus verk Germania från år 98 står "Ett civitas (härad) består av 120 pagus (byas) varje pagus av tre mansi (hemman) en helt mansi består av åtta octonarir (åttingar)". Åtta åttiondelar är ett helt hemman.

Det äldsta skiftet var bolskiftet som genomfördes troligen redan 1000 år före Kristi födelse. Bol är ett allmänt fornnordiskt ord och det finns i bland annat klockarebol och prästebol.

Fornskiftet skedde runt 500-1000-talet. Åkrarna var lika breda som tomten huset stod på.

Hammarskifte, utmarken skiftades runt 1000-talet, man fick då odla även på utmarken.

Solskifte - varje gård hade sin del i varje åker. Alla måste så och skörda på samma dag som bestämdes i förväg.

År 1252 kom den första skatten på jord.

Storskifte - varje gård skulle ha sammanhängande skifte, men byn skulle ej sprängas. 1752 kom första förslaget och 1760 blev det bestämt. Prästen hade rätt att ha mark för hästbete nära huset. Dalarna och Gotland var undantagna.

Enskifte - enligt lag 1802. MacLean på godset Svaneholm i Skåne genomförde skifte redan på 1700-talet.

Laga skifte - bestämdes 1827. Byarna skulle sprängas, husen skulle flyttas ut. Skifte måste genomföras om en i byn begärde det. Beslutet lästes upp i kyrkan och klockan

12 upphörde allt ägande av mark och hus. Lantmätaren började sitt arbete med att gå igenom all mark och alla hus och beräkna en summa som det skulle kosta att flytta husen. Summan lånades upp i bank. Staten stod som borgenär. En del fick dessutom låna extra pengar i bank för att bekosta flytten och efter några år var det många som tvingades till exekutiva försäljningar.

Livet i en by var hårt reglerat i gamla tider. Alla var tvungna att bo i byn. En man fick ofta böta om han gifte sig med en kvinna utanför byn om det fanns lämplig i byn som inte var för nära släkt. Så var det till exempel i Hols by. "Den man som söker fästekvinna söker först i Hols by. Han bör icke med henne närskyldig. Sökes fästekvinna i grannbyn bötes 10 Sk. Halften till kyrkan halften till fattiga. Sökes fästekvinna i annan socken böte han dubbelt."

Vill man ha reda på hur laga skiftet gick till i den by man själv kommer ifrån finns handlingar på Lantmäterikontoren i Vänersborg och Gävle.

MARGARETA LUND